

19 בנובמבר 2019: "חמוטל ומכשיר לא בידינו" – השקת ספר חדש

ליקט וערך אל"ם (במיל') שאול נגר

כשלוש מאות ספרים כבר נכתבו על מלחמת יום הכיפורים ועדיין לא הכול נחקר ולא כול מה שאירע בה נחקר ומוצה כהלכה. בערב ההשקה המכובד של ספר זה, שהתקיים ביד לשריון ביום 6 באוקטובר 2019, השתתפו קרוב ל-250 איש, מהם חבריו של המחבר לקרבות במלחמת יום הכיפורים ואורחים רבים. היו ביניהם האלוף (במיל') ג'קי אבן ששימש סגן מפקד אוגדה 143 של אריק שרון ומפקד מתחם הצליחה, האלוף (במיל') חיים ארז שפיקד על חטיבת הצליחה 421, סא"ל (בדימ') פרופ' (אמריטוס) יואב גלבר. הנחה את הערב בחן רב ובדברים ענייניים אבירם ברקאי (מחבר הספר הנודע "על בלימה" סיפורה של חטיבה 188 באותה מלחמה).

מדברי אבירם ברקאי, מנחה הערב

מה היה בה, במלחמת יום הכיפורים, ש-46 שנים אחרי שפרצה, רבים כל כך עדיין מתקשים להניח לה. להרפות. והנה עכשיו גם עודד מגידו עם "חמוטל ומכשיר לא בידינו."

התשובות רבות. אינני בטוח שאני מכיר את כולן. יחד עם זאת אני נוטה להאמין שהסיבה העיקרית למצוקה הנפשית שעדיין מטלטלת את "דור 73" היא ההפתעה. הפתעה בלתי נתפסת. ענקית. טראומטית. מכוננת.

"חמוטל ומכשיר לא בידינו" הוא מחקר קפדני, יסודי, מעמיק, שלא מותיר פינה שלא נבחנה בזכוכית מגדלת תחת עיניו הבוחנות של המחבר.

בדרכו ה"יבשה", העניינית, "חמוטל ומכשיר לא בידינו" מנפץ את הנרטיב השגוי שהודבק ללוחם המצרי, ולא מהסס גם לסדוק חלקים מהנרטיב שדבק בלוחם, ובעיקר במפקד הישראלי. בעשותו כך, ידע מגידו שהוא נכנס לשדה מוקשים ועדיין, בשמה של האמת המחקרית שהיא נר לרגליו, לא וויתר.

בספרו מגידו לא מנסה להתנחמד עם אף אחד. גם לא עם עצמו. ובל יקל הדבר בעיניכם. עודד מגידו בתוך עמו הוא חי. והעם הזה, ובעיקר מפקדיו הבכירים, הם מומחים בהטלת דופי והשמעת ביקורת בכל מה שאחרים עושים. ומה עם תפקוד בעייתי במגרש הפרטי שלהם? כאן, בדרך כלל, משתנים כללי המשחק. ביקורת עלינו? התבלבלת חבר, אנחנו הרי היינו בסדר. ממש בסדר. ולא היא.

מניסיוני כחוקר בשתיים עשרה השנים האחרונות אני יכול להעיד שדורות של מפקדים מתקשים להישיר עיניים מול ביקורת עניינית, מוצדקת, נדרשת, ועוד יותר מתקשים, אפילו מתייסרים, באמירת המילה "טעות", "טעינו".

עודד מגידו ידע את כל זה. ולמרות כל אלה, בגישה, ישירה, עניינית, מונעת משיקולי אמירת האמת והפקת לקחים לעתיד, הוא עשה את הבלתי יאומן במחוזותינו – הסתכן בכתף קרה, לעתים אולי אפילו עוינת, מצד מבוקריו, ולא נרתע.

למלוא דבריו של אבירם ברקאי ראו כאן:

[דברי אבירם ברקאי](#)

מדברי פרופ' יואב גלבר על הספר

40 שנה ניקרה בעודד מגידו, מחבר הספר, אותה שאלה: איך קרה שפלוגה של "פרים צעירים", שְׁשָׁה אלי קרב, עלתה דאיוש על יעד חי"ר רווי נ"ט, מבלי לדעת על מה היא עולה, מבלי שיש לה את ציוד הלחימה הבסיסי, מבלי לדעת שלפני פחות משעה עלו כוחות אחרים על אותו יעד ונדפקו. תוך דקות המ"פ נוטרל, הסמ"פ וצוותו חוסלו, והיתר ירדו עם זנב בין הרגליים.

עודד מגידו היה מפקדה של פלוגה מ', בגדוד הטנקים 257, באוגדה 143 בפקודו של אריאל שרון, בגזרה המרכזית של תעלת סואץ. ב־8 באוקטובר 1973. קצת אחרי השעה 17:00, עם אור אחרון, פלוגה מ' עלתה על "חמוטל".

במהלך המלחמה תקף צה"ל 9 פעמים את המערך המצרי שהתמקם על שתי הדיונות המסומנות במפת הקוד סיריוס כ"חמוטל- מכשיר". כל ההתקפות נהדפו. 61 חיילי צה"ל נפלו, קרוב ל-100 לוחמים נפצעו, 6 נפלו בשבי. אין תקדים בתולדות מלחמות ישראל למערך אויב שצה"ל תקף 9 פעמים ובכל הפעמים נהדף.

מגידו מטפל בכאב שהותירה המלחמה באמצעות תחקיר מקיף: הוא חוזר לזירת הקרבות ומשחזר אותם לפרטיהם. הוא נעזר בספרות מחקר ובספרי זיכרונות, בתצלומי אוויר, בהקלטות רשתות הקשר, בדוחות ותחקירי יחידות, ובדוחות אית"ן – יחידת איתור הנעדרים. הוא מביא מעברה השני של הדיונה קטעים מספרי זיכרונות של קצינים מצרים שהשתתפו בקרבות.

למלוא דבריו של פרופ' גלבר, ראו כאן:

[דברי יואב גלבר על כריכת הספר](#)

מדברי אל"ם (במיל") פסח מלובני

הספר הזה על קרבות חמוטל ומכשיר, מתווסף לכלל הספרים והמחקרים שנעשו ונעשים אצלנו על מלחמת יום הכיפורים, ומהווה נדבך נוסף למורשת של צה"ל, בכול הקשור בה. גם היום חשוב להמשיך ולחקור את המלחמה, מאחר ועדיין לא מיצינו את כול אשר התרחש בה. כך קורה גם בצד השני, במיוחד אצל המצרים, המפרסמים כול הזמן מחקרים, ספרים, ראיונות וזיכרונות של מפקדים ולוחמים, על חלקם בה, ועל מה שקרה וכיצד.

אמנם המצרים והסורים יזמו את המלחמה, אך צה"ל הצליח, למרות ההפתעה ואי המוכנות לה, להתעשת בשתי החזיתות, ולאחר לחימה קשה אף להפוך את הקערה על פיה ולהשיג ניצחון גדול בשטח, כשכוחותיו בחזית המצרית, ובכללם חטיבה 421, פועלים בגדה המערבית של התעלה, דבר שהמצרים לא ציפו שיקרה להם, וכמעט קלקל לסאדאת את כול התוכניות.

תרומת החטיבה במלחמה זו, כמו תרומת שאר כוחות צה"ל, הביאו בסופו של דבר לתוצאה הסופית שלה, ולהסכם השלום עם מנהיגת העולם הערבי.

אין ספק בחשיבותו של המידע על המלחמה מהצד השני שמולו נלחמנו. הדבר מוכח היטב בספר זה, ולחימת חטיבת שריון 421 בשלביה הראשונים של המלחמה מתוארת היטב מן הצד המצרי בספרות הצבאית המצרית המתייחסת למלחמה. המידע מן הצד השני מוסיף תובנות המשפרות את הבנת מה שהתרחש בשטח, כאשר בזמן אמת לא ידענו ולא הבנו, וכן מאפשר לתקן טעויות שונות שהשתרשו מאז לאורך השנים.

למלוא דבריו של פסח מלובני, ראו כאן:

[דברי פסח מלובני](#)

מדברי האלוף (במיל') חיים ארז, מפקד חטיבת הצליחה במלחמה

כשפרצה המלחמה היה לחטיבה רק גדוד אחד בימ"ח – הגדוד של עמי מורג, ויתר גדודי החטיבה – הגדודים של שמעון בן-שושן ושל גיורא לב – היו חייבים למשוך את הטנקים ואמצעים אחרים ממערכת ההדרכה ומהסדנאות השונות. לאחר מסע על שרשרות של כ-300 ק"מ החטיבה הגיעה לאזור הלחימה סמוך לתעלת סואץ, ב-7 באוקטובר בשעות אחרי הצהריים והלילה, עם מחסור במקלעים, במשקפות, ובחלק גדול מהאמצעים הלוגיסטיים שחטיבה זקוקה כדי להילחם.

עודד מגידו היה מ"פ א' בגדוד של שמעון בן-שושן, וכבר במהלך אימוני ההקמה ובמהלך המלחמה התגלה כשריונאי מקצוען, מפקד ולוחם אמיץ. גם לאחר שנפצע ברח מבית חולים כדי להצטרף שוב לפלוגתו. עודד מוכר בינינו, חבריו, כבעל ידע רחב בתחומים רבים, חרוץ ומתנדב ואיש של עקרונות. (הוא מנהל את אתר החטיבה באינטרנט שנים רבות). עודד גם דקדקן ואיש של פרטים וגם עקשן גדול. עודד היה זקוק לכול התכונות האלו כדי לבצע את המחקר המעמיק, המתאר בפרטי פרטים את הקרבות השונים על "חמוטל" ו"מכשיר", שעד היום הם חרותים בזיכרון של לוחמי החטיבה כטראומה שבה איבדה החטיבה את מיטב לוחמיה.

המחקר שבו השתמש עודד בכול המקורות הקיימים – ספרים, ראיונות, ניתוח רשתות קשר, צילומי אוויר ומקורות מצריים – מציג את מהלך האירועים בצורה האמינה ביותר, כפי שאכן התנהלו הקרבות על "חמוטל" ו"מכשיר", קרבות שרובם היו מיותרים. בתוך כך מן הספר גם אני למדתי דברים שלא ידעתי אז. לדעתי יכול הספר לשמש ספר לימוד ודוגמה להיסטוריונים.

אל"ם חיים ארז מפקד חטיבה 421 במהלך המלחמה

למלוא דבריו של האלוף חיים ארז, ראו כאן:

['חיים ארז](#)

מחבר הספר, סא"ל (במיל') עודד מגידו

40 שנה ניקרה בו אותה שאלה. איך קרה שפלוגה של "פרים צעירים", ששה אלי קרב, עלתה דאיוש על יעד חי"ר רווי נ"ט, מבלי לדעת על מה היא עולה, מבלי שיש לה את ציוד הלחימה הבסיסי, מבלי לדעת שלפני פחות משעה עלו כוחות אחרים על אותו יעד ונדפקו. תוך דקות המ"פ נוטרל, הסמ"פ וצוותו חוסלו, והיתר ירדו עם זנב בין הרגליים.

עודד מגידו, מחבר הספר, היה מפקדה של פלוגה מ', גדוד הטנקים 257, אוגדה 143 בפיקודו של אריאל שרון, הגזרה המרכזית של תעלת סואץ. ב־8 באוקטובר 1973 קצת אחרי השעה 17:00, עם אור אחרון, פלוגה מ' עלתה על "חמוטל".

במהלך המלחמה תקף צה"ל 9 פעמים את המערך המצרי שהתמקם על שתי הדיונות המסומנות במפת הקוד סיריוס כ"חמוטל- מכשיר". כל ההתקפות נהדפו. 61 חיילי צה"ל נפלו, קרוב ל-100 לוחמים נפצעו, 6 נפלו בשבי. אין תקדים בתולדות מלחמות ישראל למערך אויב שצה"ל תקף 9 פעמים ובכל הפעמים נהדף.

מגידו מטפל בכאב שהותירה המלחמה באמצעות תחקיר מקיף: הוא חוזר לזירת הקרבות ומשחזר אותם לפרטיהם. הוא נעזר בספרות מחקר ובספרי זיכרונות, בתצלומי אוויר, בהקלטות רשתות הקשר, בדוחות ותחקירי יחידות, ובדוחות אית"ן – יחידת איתור הנעדרים. הוא מביא מעברה השני של הדיונה קטעים מספרי זיכרונות של קצינים מצרים שהשתתפו בקרבות.

לדבריו של מחבר הספר סא"ל (במיל') עודד מגידו מערב ההשקה, ראו כאן:

[דברי עודד מגידו](#)

מחבר הספר סא"ל (במיל') עודד מגידו

כן נשא דברים אלוף (במיל') יעקב ג'קי אבן, סגן מפקד אוגדה 143 במלחמת יום הכיפורים.

אלוף ג'קי אבן בפגישתו עם הנשיא סאדאת

מימין אל"ם חיים ארז ומשמאל תא"ל יעקב ג'קי אבן

על המחבר:

עודד מגידו נולד בתל אביב ב-1949. לחם במלחמת ששת הימים ובמלחמת ההתשה והיה מ"פ טנקים בקו התעלה עד לשחרורו מהצבא ב-1972. ב-6 באוקטובר 1973 נקרא לפקד על פלוגת טנקים במילואים בחזית התעלה, בחטיבה 421, אוגדת אריאל שרון. הוא נפצע בקרב ב"חמוטל" ב-8 באוקטובר, חזר ללחימה שלושה ימים אחר כך והשתתף בקרב השריון בשריון הגדול ב-14 באוקטובר, בגרירת גשר הגלילים במבצע הצליחה ובקרבות ממערב לתעלה. ב-1974 חתם קבע ושירת שנה בסיני כסמג"ד טנקים, וב-1975-1983 היה מג"ד טנקים במילואים.